

Криворізький професійний
транспортно-металургійний ліцей

Реферативне дослідження
«Втікач, мандрівник та дауншифтер:
Григорій Сковорода.
Цікаві та маловідомі факти»

Виконав :здобувач освіти Криворізького
професійного транспортно-металургійного ліцею
Попик Егор
гр.№9(ПМТ)
Науковий керівник:
викладач української мови та літератури
Аскерова Олена Василівна

Місто Кривий Ріг 2020 рік

Мета і завдання: Метою нашої роботи є доведення оригінальності життя і поглядів Григорія Сковороди. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання: проаналізувати життєвий шлях Григорія Сковороди, дослідити та узагальнити основні риси його філософських поглядів та уявлень.

Об'єкт та предмет дослідження: Об'єктом дослідження є життєвий шлях філософа, котрий тісно переплітається з його філософським вченням, а предметом – поняття «спорідненої праці», феномен щастя, категорії свободи та віри.

Методи та засоби дослідження: Основними методами та засобами дослідження є аналіз електронних джерел, ознайомлення з творами Г. Сковороди.

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів: Доведено оригінальність життя та поглядів першого українського дауншифтера Григорія Сковороди, що важливо для кращого розуміння його творчості.

В українській історії було чимало видатних постатей, мудрість яких вартує почерпнути. Одним з таких геніїв є філософ Григорій Савич Сковорода, що на багато років випередив свій час. Більшості українців відомі факти його офіційної біографії та твори митця, тому у своєму дослідженні я вирішив зібрати маловідомі та навіть містичні факти про Григорія Сковороду. Мандрівний філософ не тільки ходив українськими селами, навчав людей та пас овець. За своє життя він встиг побувати за кордоном, втекти з-під вінця, декілька разів втратити роботу через скандали та передбачити майбутнє.

Григорія Сковороду називають першим філософом-містиком, українським дауншифтером та надзвичайно талановитим промовцем, слова якого влучали в самісіньке серце. Хто такий дауншифтер? Це людина, яка сповідує філософію «життя заради себе» та відмовляється від нав'язаних суспільством цінностей. Головна мета дауншифтера – жити у гармонії з собою. В Україні дауншифтинг іноді називають сквородинством. Справді, філософія Григорія Сковороди багато в чому перегукується з ідеями дауншифтингу, проте не обмежується тільки ними, тому сквородинство – це щось значно ширше.

Яким же насправді був цей видатний діяч? Народився Григорій Сковорода в 1722 році в сім'ї козака Сави Сковороди та його дружини Палажки. Історики досі розходяться в думці, де жила сім'я. Одні стверджують, що вони проживали у райцентрі Чорнухи, інші - селі Харсіки Київської області. Довгий час - близько двохсот років - також не була відома точна дата народження поета. Правда розкрилася, коли дату народження знайшли в листах поета. У дитинстві Григорій навчився грати на сопілці, а ще мав дуже гарний голос і співав в церковному хорі. Дяк-скрипаль навчив хлопа нотній грамоті, а пізніше підготував до вступу в академію. У родині вважали юнака непридатним до господарської роботи.

У 1734 році Сковорода вступив до Києво-Могилянської академії. Навчався добре, обожнював академічну бібліотеку, але попри успіхи декілька разів кидав навчання і не отримав вищу університетську освіту. З роботою у Сковороди також не складалось. У 1741 році його взяли до Петербурзької придворної царської хорової капели, а через три роки Григорій сам звільнився, можливо, через втрату голосу. Інколи Сковороду звільняли через конфлікти. Так у 1751-му він втратив роботу вчителя в Переяславському колеґіумі через те, що хотів викладати поетику за власною програмою, а не за чинною. Через кілька років Сковороду вигнали з заможної родини, де він працював вчителем, бо обізвав сина господаря «свинячою головою». Наступну роботу в Харківському колеґіумі Сковорода втратив, бо не захотів прийняти постриг. Сковорода-викладач ніколи не ставив студентам оцінок, він просто писав: "вельми туп", "справжнє безглуздя". Розумників оцінював званнями: "досить гострий", "зверок вострое" (тобто знання хапає на льоту). Всього у Григорія було 12 таких градацій. Але незважаючи на це, студенти обожнювали свого наставника.

Зараз філософа вважають одним із перших українських дауншифтерів, адже він відмовився від кар'єри заради свободи та творчості. З 1769 року Сковорода вів мандрівне життя, не засиджуючись довго на одному місці. Фінансові та матеріальні блага теж мало хвилювали філософа: у побуті та своїх звичках він був надзвичайно скромним. За розповідями, Георгій Сковорода був вегетаріанцем. Він дуже вірив у реальність сновидінь, одного разу уві сні побачив, як люди їдять одне одного. Тоді відмовився їсти м'ясо. Скромним був і раціон Сковороди: він не вживав м'ясо та рибу, харчувався переважно молочними продуктами, свіжими фруктами та овочами. Проте, дивує й такий факт, Григорій полюбляв шалено дорогий (на той час) сир пармезан, який передавали йому із Франції друзі. Сковорода вкрай мало часу

витрачав на повноцінний відпочинок та сон: не більше 4-х годин на добу. Завжди старався вставати зі сходом сонця.

Мандрівна торбина, яку Григорій завжди брав із собою, вміщувала сопілку, книжки та власні рукописи. За своє життя Сковорода не видав друком жодного твору, але зовсім не переймався через це. Філософські трактати Сковорода писав сумішшю церковнослов'янської, української та російської мов. За життя не було надруковано жодного твору, адже вважалось, що вони суперечать Святому Писанню. Та його роботи все одно були популярними, люди їх переписували та передавали один одному. У 1798 році, через чотири роки після смерті філософа, вперше надрукували його твір «Нарциз, або пізнай самого себе», але прізвище автора не вказали. Лише в 1861-му вийшла невелика збірка творів Сковороди. Найвідоміша збірка Сковороди — «Сад божественних пісень». Вона складається з 30 віршів (пісень), в кожен з яких автор вклав певну думку із Святого Письма та підібрав епіграф із Біблії.

У своєму житті Григорій Сковорода нікого не боявся і поважав людину не за чин, а за особисті досягнення. Так, одного разу, коли він йшов по дорозі біля Харкова, до нього підбіг ад'ютант екіпажу генерал-губернатора, який запросив філософа в карету.
- Передайте губернатору, що я не знайомий з ним, - відповів філософ, продовживши шлях.

Ад'ютант, зорієнтувавшись, знову підбіг до Сковороди, зазначивши, що його запрошує Євдоким Олексійович Щербинін. На що поет усміхнувся:
- Чув я про нього. Кажуть, хороша людина і гарний музикант, - і пішов до карети.

Крім того, був випадок з Катериною II. Одного разу вона побажала побачити відомого філософа особисто. Коли Сковорода прибув до палацу, його завели в приймальний зал. Коли зайшла цариця, всі присутні вклонилися їй. Крім Сковороди.

- Чому ти не кланяєшся мені, - запитала його Катерина II. Філософ спокійно відповів:
- Не я бажав тебе бачити, а ти сама захотіла на мене подивитися. А як же ти мене роздивишся, коли я перед тобою удвоє зігнуся?!

Сковорода вважав за краще особисту свободу любові. Одного разу поет закохався, що для нього, відомого своїм зневажликим ставленням до жінок, було справжньою трагедією. Скорившись почуттю, він навіть запропонував

дівчині вийти за нього заміж. Однак в останній момент втік прямо з-під вітара, вибравши особисту свободу.

Відомі два разючі факти, які доводять, що поет умів передбачати біду. Так, у 1770 році він гостював у свого друга в Києві. Раптом він заявив, що їде. Коли його почали розпитувати, сказав, що під час прогулянки Подолом почув трупний запах. Друг вмовляв одного не їхати і запевняв, що ніякої небезпеки немає, але Григорій не послухав. А через два тижні у Київ прийшла чума, і місто закрили. Крім того, Сковорода знав дату своєї смерті. 9 листопада 1794 року поет, за переказами, після обіду викопав собі могилу, потім пішов у кімнату, надів чисту білизну, підклав під голову сумку з власними пожитками і навіки заснув.

До речі, жителі села, де похований відомий філософ, стверджують, що вже близько двохсот років його дух оберігає ці краї. На місці спочинку Сковороди, як він і заповідав, ні хреста, тільки величезний камінь з написом: "Світ ловив мене, але не спіймав". У селі Сковородинівка Золочівського району Харківської області видатний український філософ часто гостював у садибі свого учня Андрія Ковалевського. Там же, передчуваючи швидку смерть, він власноручно почав копати собі могилу, де пізніше був похований недалеко від улюбленого дуба-велетня.

Навіть у спекотну погоду біля музею філософа в унікальному парку прохолодно, як і триста років тому. Причиною тому особливі дерева. Їх тут тільки два види: липи і дуби. Багато років поспіль на території комплексу проводився ярмарок, і кожен раз в ці дні, не припиняючись, йшов дощ. Старі люди казали, що дух їх великого земляка таким чином протестує проти торгівлі на «його» території. Тоді ярмарок скасували, почавши проводити літературно-фольклорні свята. І що ви думаєте? Погода весь час ідеальна, але тільки на території музею і парку. У самому селі дощик і раніше крапає. І подібних загадкових речей тут діється предостатньо.

Відомо, що ще в XIX столітті в садибі, де тепер розташовується експозиція, жила поміщиця Кузіна. Так от їй уві сні був старець в білому одязі, який щось награвав на сопілці. У підсумку поміщиця так злякалася, що не витримала і наказала перенести могилу Сковороди зі своїх земель на церковні. Його прах перепоховали біля церкви. З тих пір бачення перестали турбувати жінку. Але в грудні, коли святкується день народження Сковороди, ще одна дивина проявляється. Обов'язково вимикається світло - хоч на годину, хоч на півгодини!

У парку недалеко від могили філософа можна побачити залишки колись величезного дванадцятиметрового дуба, який своєю тінню покривав сотку землі. У його дуплі часто усамітнювався Григорій Савич, щоб спокійно насолодитися роботою. Відомо, що в дуплі містився письмовий столик, стілець. І дві людини могли вільно сидіти і спілкуватися. До речі, його історія теж оточена містиккою. Відомо, що дуб кілька разів підпалювали. На початку двадцятого століття в дупло забралися три пастуха, розвели вогонь, а дерево раптом загорілося, і тільки несподіваний сильний дощ не дав поширитися полум'ю. Як тут не згадати про дух філософа, охороняючий цю землю. А в 1943 році німці знищували все підряд, коли відступали: церкву, будинок. Не пощадили і дуб. Старожили стверджують, що полум'я було видно за кілька кілометрів, а дерево нагадувало гігантський палаючий факел і висвітлювало довколишні хутори. Швидше за все, того разу воно б напевно загинуло, але тут знову хлинула злива! У 1979 році дуб вперше не зазеленів, а через багато років завалився. Вдалося врятувати і зберегти тільки верхні частини.

Пам'ятник Григорію Сковороді, який знаходиться у сквері на Контрактовій площі, не єдиний в Києві, але перший, його відкрили в 1977 році. У 2005 році інший пам'ятник філософу встановили на території МАУП. Крім того, на станції метро «Університет» знаходиться бюст філософа, а на будівлі старого корпусу Києво-Могилянської академії — меморіальна дошка. Щороку на день народження Києво-Могилянської академії студенти мують пам'ятник Сковороді. У них навіть є повір'я, що це допоможе гарно здати сесію.

Величний, гордий мандрівник, філософ, письменник, музикант, Г. С. Сковорода зробив значний вклад в українську культуру і залишиться в пам'яті нації надовго. Також не забудеться його любов до свободи, викарбувана на могилі: *«Світ ловив мене, але не спіймав...»*

Висновок: Життєвий шлях Г. С. Сковороди був дуже непересічним, як і його філософія, що отримала визначення як «сковородинство». Її значення полягає в тому, що на неї можна спиратися в наш непростий час, коли людина накликає на себе небезпеку результатами своєї ж праці, коли при збільшенні числа храмів зберігається зростання злочинності, коли праця людини втратила всяку привабливість, а життя стало безцільним і незахищеним. Своєю творчістю і життям Г.Сковорода продемонстрував можливість здійснення глибинних перетворень. Філософія Г.С.Сковороди є прекрасним прикладом існування філософії українського духу як динамічної, здатної до

розвитку і постійного вдосконалення оригінальної системи поглядів, ідеалів, вірувань, надій, любові, честі, совісті, гідності і порядності; вона є своєрідним пошуком і визначенням українським народом свого місця в суспільно-історичному процесі, закликом до гуманізму і "спорідненої" людській природі дії.

Ключові слова: пізнання, сквородинство, дауншифтер, буття.

Література

- 1. Александрович, Т. З.** Поетика прози Григорія Сковороди : автореферат... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 – українська література / Т. З. Александрович. – К. : НАН Укр. Ін-т літератури ім. Т.Г. Шевченка, 2007. – 20 с.
- 2. Відкриті джерела інтернету.**
- 3. Гнатюк, Л. П.** Мовна свідомість і мовна практика Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції : автореферат... д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Л. П. Гнатюк. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка Ін-т філології, 2011. – 35 с.
- 4. Драч, І. Ф.** Григорій Сковорода : біографічна повість / І. Ф. Драч, С. Б. Кримський, М. В. Попович ; за ред. В. М. Нічик. – К. : Молодь, 1984. – 216 с. – (Серія біографічних творів "Уславлені імена" ; Вип.60).
- 5. Іванова, Н. В.** Метатеорія поглядів Г. Сковороди : філософсько-освітній аспект : автореферат... канд. філос. наук : спец. 09.00.10 – філософія освіти / Н. В. Іванова. – Одеса : Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2010. – 20 с.
- 6. Кононенко, Т. П.** Українознавчі виміри філософської спадщини Г. Сковороди : автореферат... канд. філос. наук : спец. 09.00.12 – українознавство (філософські науки) / Т. П. Кононенко. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2011. – 36 с.
- 7. Кравченко, О. П.** Вчення про людину у філософії Георгія Кониського і Григорія Сковороди : автореферат дис... канд. філос. наук : спец. 09.00.05 / О. П. Кравченко. – К. : Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України, 2006. – 20 с.
- 8. Левченко, В. В.** Художньо-образна система Григорія Сковороди : автореферат... канд. філос. наук : спец. 09.00.08 – естетика / В. В. Левченко. – Луганськ : Східноукраїнський нац. ун-т ім. Володимира Даля, 2008. – 16 с.

9. **Мовчан, Р.** Український модернізм 1920-х : портрет в історичному інтер'єрі : монографія / Р. Мовчан. — К. : ВД "Стилос", 2008. — 544 с.
10. **Морально-естетичні** ідеї Г. С.Сковороди і сучасний світ : матеріали тез і виступів Всеукраїнського симпозиуму, 19–20 травня 2006 року / відп. за вип. В. М. Вандишев. – Суми : Сумський державний університет, 2006. – 78 с.
11. **Поліщук, Ф. М.** Григорій Сковорода : семінарій / Ф. М. Поліщук. – К. : Вища школа, 1972. – 208 с.
12. **Учення** Григорія Сковороди про дух, духовність та істину : історія та сучасність : матеріали II Міжнародної науково-теоретичної конференції 3–5 грудня 2007 року. – Суми : Сумський державний університет, 2007. – 163 с.
13. **Ушкалов, Л.** Сковорода та інші. Причинки до історії української літератури / Л. Ушкалов. – К. : Факт, 2007. – 552 с. – (Висока полиця).
14. **Ушкалов, Л.В.** Григорій Сковорода і антична культура / Л. В. Ушкалов. – Х. : ТОВ "Знання", 1997. – 180 с.